

CHRISTINEGÅRDEN

REGISTRERING OG ANALYSE AV PARKANLEGG

INNHold

Innledning.....	3
Eiendommen.....	4
Christinegårdens park.....	5
Parken anno 2015.....	8
Konklusjon.....	12
Vedlegg: Artsregister og kart.....	14

INNLEDNING

I forbindelse med Vareggs forslag til ny Varegghall på Mulebanen (gnr.168, bnr. 563), har Fylkeskonservator bedt om en registrering og analyse av Christinegårdens parkanlegg. Smedsvig landskapsarkitekter AS er engasjert av plankonsulent for Idrettsseksjonen, Fortunen AS, for å utføre registreringen.

Etter søk i Bergen kommunes byarkiv og UIBs billedsamling Marcus, samt dialog med Byantikvaren i Bergen, er rapporten basert på historisk kart, fotografier og skriftlige kilder. I tillegg er eiendommen befart. Det er gjort registreringer av parken generelt og eldre trær/busker spesielt. Trærnes stammeomkrets er målt og kartfestet (omtrentlig plassering – ikke innmålt). Parken er befart 3.9.2015.

Christinegårdens bygninger og tilhørende hageanlegg er ikke tema for denne rapporten og vil ikke bli belyst.

Rapporten er utarbeidet høsten 2015.

Bergen, 02.10.2015
Smedsvig landskapsarkitekter as
Marte Maardalen

EIENDOMMEN

Christinegård ligger i Formannsvei 3 i Sandviken. Gårdens hovedbygning og hageanlegg vender ut mot sjøen, mens parken strekker seg fra gårdsplassen og opp i lia mot Sandviksfjellet.

Christinegård var tidligere et lyststed, også kalt Christinelyst og på folkemunne Stineplassen. Navnet kommer fra den første eieren, Christine Caspersdatter Middeltorp. Den nåværende bygningen ble oppført av kjøpmann og generalkonsul Michael D. Prahl i 1830-årene.¹

Det ble bygget flere lyststeder med store hager i Sandviken. De fleste lyststedene som er bevart har fått hagene nedbygd. ²Christinegård er relativt lite berørt av ny bebyggelse og infrastruktur. Hele anlegget er fredet. Det er ulik vernestatus på de ulike enkeltobjektene.³

Figur 1

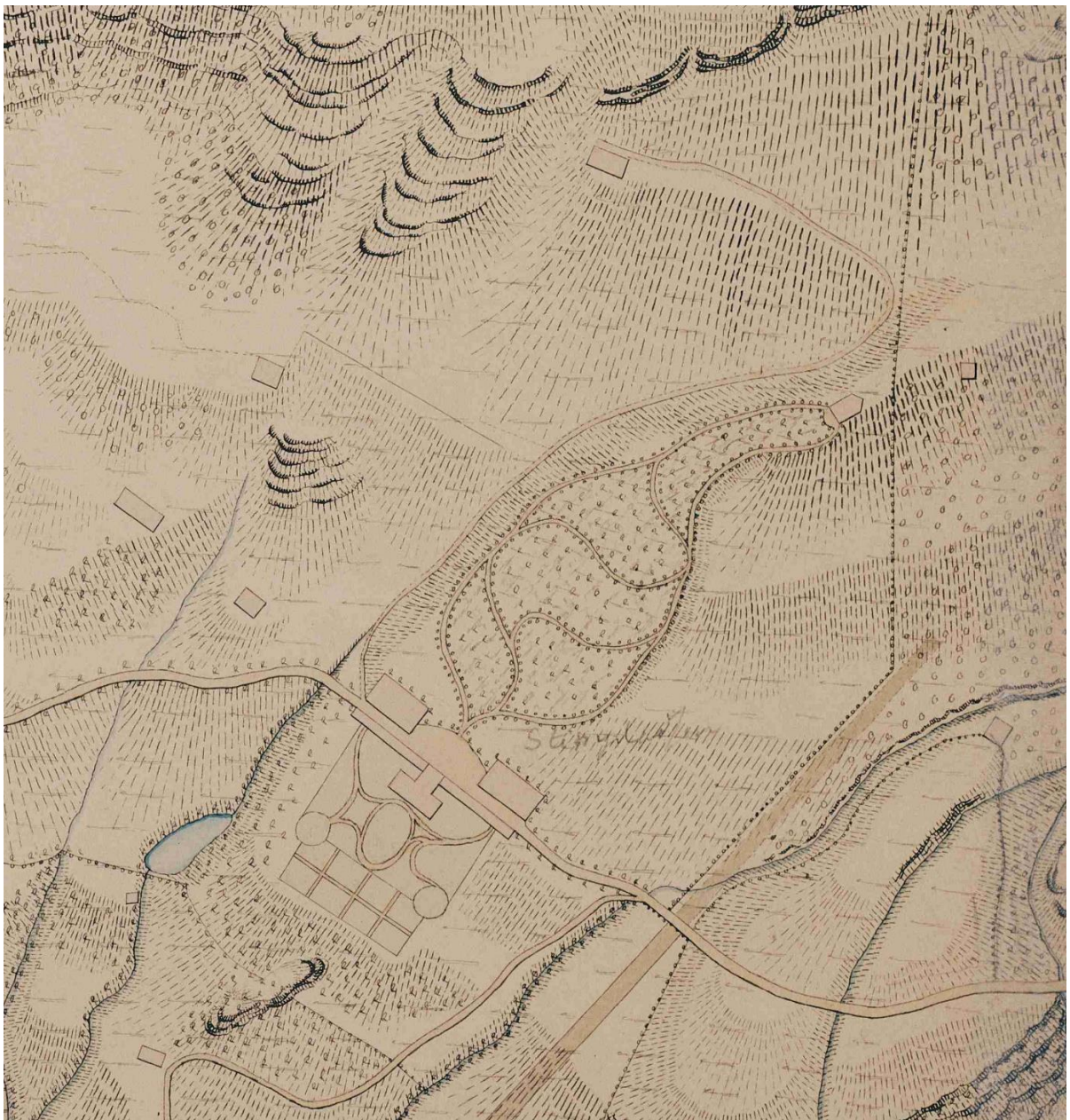
¹ Det antikvariske register for Bergen, s.20

² Det antikvariske register for Bergen, s.19

³ Kulturminnesøk.no (Riksantikvaren)

CHRISTINEGÅRDENS PARK

Det har ikke lyktes å finne en plan over parken. Derimot er Christinegård med på Stadskonduktør O.P.R.Høeghs Generalkart over Bergen fra 1848. På dette kartet vises Christinegård med en relativ stor detaljrikdom; bygningene som danner en gårds plass, det formale hageanlegget i front mot vest, og parken i øst. Parken ser ut til å være anlagt etter inspirasjon fra engelsk landskapstil – eller slik Schnitler beskriver Christinegård; *produkt av det sentimentale natursværmeris tidsalder*.⁴ Denne stilen ble populær i Norge fra 1770- tallet, kanskje særlig fordi den passet godt til landets topografi. Landskapsparkene danner en myk overgang til det omkringliggende kulturlandskapet og naturlandskapet.

Utsnitt av Generalkart over Bergen, O.P.R.Høegh, 1848. Nord til venstre.

⁴ Carl W.Schnitler, Norske Haver, kap. Haver i omegnen av Bergen, s.198

Høeghs kart viser et nett av slyngende stier fra gårdsplassen og opp til lysthuset Mon Plaisir. Stien starter i aksen fra hovedhuset og forgrener seg ut til flere stier; en sti som følger avgrensningen mot nord, en sti som følger avgrensningen mot sør og et midtre løp som slynger seg mellom de to ytre løpene. De to stiene i ytterkant ender opp ved lysthuset Mon Plaisir. Denne paviljongen er utformet som et lite tempel i klassisk stil med fire joniske søyler i front.⁵ I frisen er det påmalt *Mon Plaisir*, som betyr *Min glede*. Slike tempelpaviljonger er typiske for landskapstilen, der de fungerte som blikkfang på strategiske steder.

Kartet fra Høegh viser ulike skravurer for området mellom stiene og utenfor stinettet, som kan leses som en differensiering mellom park og beitemark, slik også fotografiene viser. På fotografiet fra Muleelvns flomskader i 1936 synes også deler av det sørlige stinettet med store løvtrær langs stiene. Parkens vegetasjon er beskrevet i Carl W. Schnitlers *Norske Haver*, 1916:

Sandvikens eleganteste gamle gårdsanlegg, Kristinegaard fra ca. 1820, har likeledes sin parterrehave paa enkel terrasse fremfor fronten. Men parken strækker sig opover steil skraaning ret bak bygningsgruppen. Heller ikke her lægger den sig formløst like ind paa arkitekturen, men indeledes av en jordtrap centralt mellem fløibygningene, hvorfra to stigende allèer grener sig ut om en cirkelrund haug med symmetriske bøketrær. Parken viser delvis opmurede slyngveier, hvis løp samler sig i husgruppens tverakse og avsluttes av det nydelige, hvite havetempel «Mon Plaisir» oppe under fjeldvæggen, omgitt av gamle linder og med pragtfuld utsigt. Plantninger av lind, asp, alm, bøk, gran, syren, guldregn, - fjeldskrenter dækket med efeu, parkgrænsen betonet av haktornhækker.⁶

Christinegårds Fjellstue i forgrunn og Mon Plaisir i bakgrunn.

Foto: Wesenberg. Ikke datert.

⁵ Kulturminnesøk.no (Riksantikvaren)

⁶ Carl W. Schnitler, *Norske Haver*, kap. Norske landskapshaver, s. 200

Foto: Amy Wilson, 1907.

Fotografi av flomskader i 1936. Christinegårds park med store løvtrær langs gangstiene og Mon Plaisir.
Foto: Knud Knudsen, 1936.

PARKEN ANNO 2015

Siden parken ble anlagt på 1800- tallet har det skjedd betydelige endringer. I 1918 ble det anlagt en ny veg, som skjærer på skrå gjennom anlegget og senere utvidet til parkeringsplass. I 1929 ble området rundt Christinegård utparsellert til boliger og i 1936 ble Mulebanen anlagt.⁷ Barneparken kom trolig i samme tidsrommet og ble utvidet på 1950-tallet. I dag fremstår parken som et grøntområde med lavt skjøtelsnivå og det er ikke lett å gjenkjenne den parken som vises på det historiske kartet eller som Carl W. Schnitler beskriver i *Norske Haver*, 1916.

Stier

Fra gårdsplassen kan skifertrappen fremdeles synes mellom de store gullregnbuskene. Det aksiale trappeløpet er derimot brutt med en ny terrengmur i betong der trinnene er lagt nord for aksen.

Over:
Skifertrappen midt i bildet til høyre, med gullregn på hver side. Nye trinn i støttemur, til venstre i bildet.

Til høyre:
Skifer inntrinn og tørrmurte opptrinn.
Foto: Smedsvig landskap, 2015

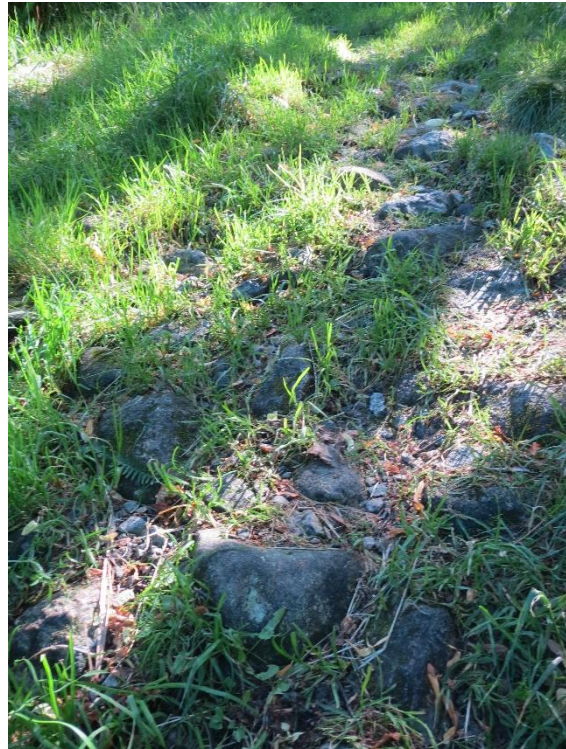
⁷ Bergen byleksikon, nettutgave 2013

Ovenfor trappen er området opp mot parkeringsplass og vegen Christinegård gjengrodd, og det er ingen synlige stier. På andre siden av vegen går det gangstier opp til Mon Plaisir – en sti i nord, som følger høydedraget og en sti på sørsiden av høydedraget. Stiene møtes nedenfor Mon Plaisir. To stier knytter sammen stiene på tvers. Støttemurer i naturstein holder på terrenget og en steinbenk står langs en av stiene. Enkelte steder er det spor av steinsetting av stiene. Den doble natursteinsmuren som løper på oppsiden av Mon Plaisir og nordover, kan ha vært en «aha»⁸, som holdt beitedyrene unna.

Steinsetting i stier

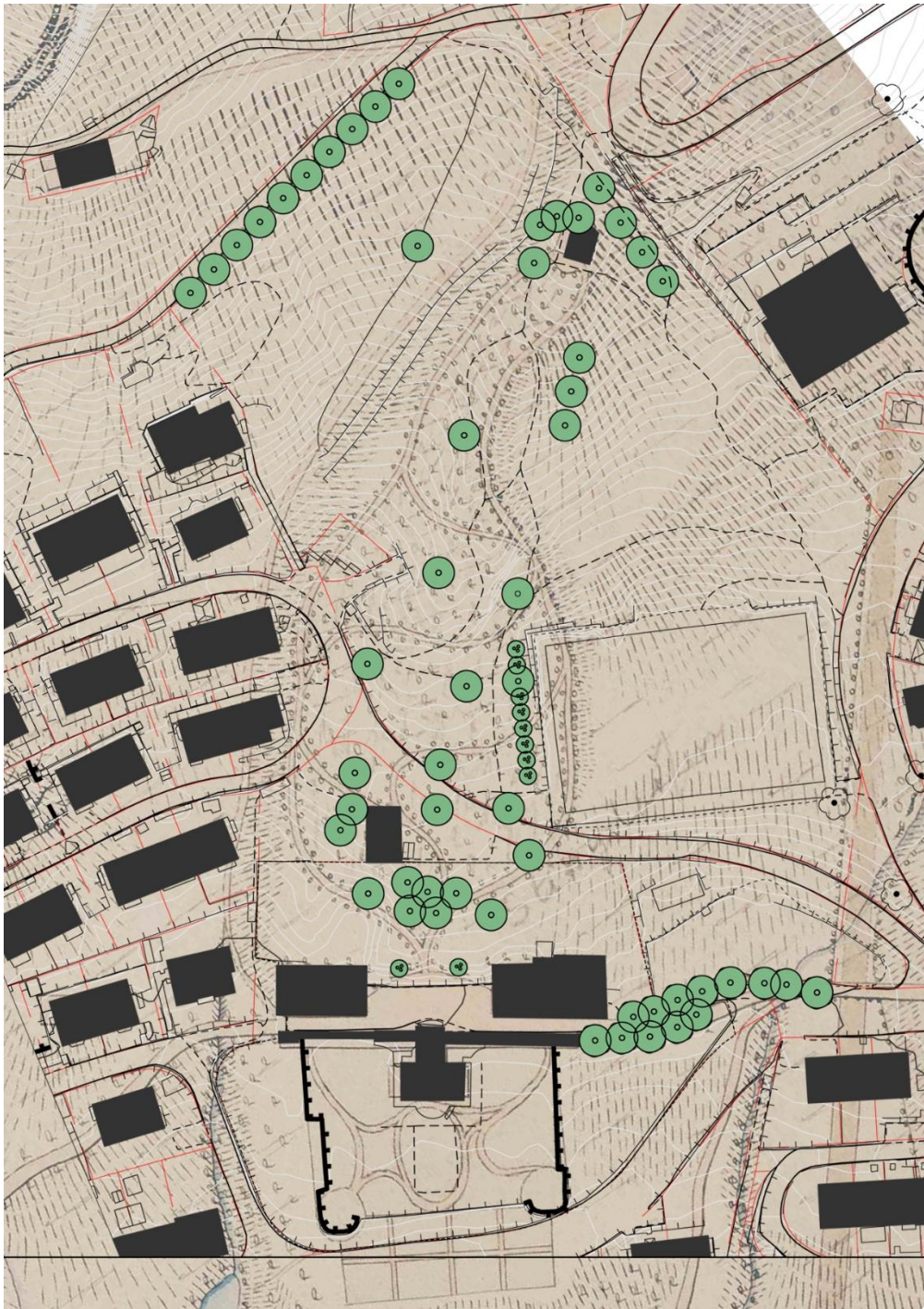

Parallele murer

Foto: Smedsvig landskap, 2015.

⁸ Et stengsel, nedsenket i terrenget, slik at utsikten ikke forstyrres.

Legger vi dagens kart oppå det historiske kartet er det lite av stisystemet som sammenfaller. Det betyr ikke nødvendigvis at dagens stisystem er av nyere dato, men heller at kartet ikke kan leses bokstavelig. Vi har kun ett kart å forholde oss til, kartet er et generalkart over Bergen, og metodene for karttegning har endret seg mye siden 1848. Fotografiet fra 1936 (s.7) viser deler av det sørlige stinettet, slik vi også kjenner det i dag. Terrenget er stort sett uendret der dagens stier ligger. Dette terrenget er bratt og delvis med fjell i dagen. Stiene følger terrenget naturlig og det vanskelig å tenke seg at stiene har vært lagt veldig annerledes på disse stedene. Derimot er terrenget endret mot ytterkantene og der p-plassen og vegen Christinegård ligger, og stiene kan ha gått annerledes der.

Dagens kart lagt oppå Høeghs 1848-kart. Registrert vegetasjon i grønt.

Vegetasjon

Blant buskas og høyt gras finnes mange store trær i parken. De store, gamle trærne og eldre buskbeplantninger er artsregistrert og kartfestet (se vedlegg). En lindeallè fører inn mot gårdshusene og langs fjellveien står en trerekke med eik. Øst for Mon Plaisir står fire trær på rekke langs eiendomsgrensen, tre lind og en ask. Tre bøketrær står på rekke langs stien nedenfor Mon Plaisir. De andre trærne fremstår i dag som solitærtrær, men har trolig vært en del av en større bestand, slik Schnitler skriver og slik det vises på fotografiet fra 1936. Trærne har varierende stammeomkrets og sannsynligvis ulik alder. En av bøketrærne har stammeomkrets på ca. 4.45 meter og kan være fra parkens begynnelse, mens andre kan ha kommet til etter hvert. Eksakt alder kan bestemmes ut fra kjerneprøver. Det er registrert bøk, lind, ask, eik og or.

På nordsiden av Mulebanen står en rekke med hagtorn, *Crataegus monogyna*. Dette kan være rester av de hagtornhekkene Schnitler beskriver, men de kan også være plantet i forbindelse med etableringen av Mulebanen i 1936. De to gullregn-buskene som nevnes i Schnitlers beskrivelse står fremdeles på hver sin side av skifertrappen ned til gårdsplassen.

Hagtornrekke mellom gangsti og Mulebanen

Foto: Smedsvig landskap, 2015

KONKLUSJON

Ut fra det beskjedne kildematerialet som foreligger er det vanskelig å vite sikkert hvordan Christinegårdsens park har vært. Terrengmessig er det likevel lite sannsynlig at stiene i de bratte partiene har endret seg vesentlig, mens det mot ytterkantene og i de slakere partiene ved p-plassen og ned til Christinegårdsens bygninger er mer usikkert. Vegetasjon er foranderlig og parkens vegetasjonsbilde er naturligvis annerledes i dag enn da parken ble anlagt. Mangelen på skjøtsel i henhold til en skjøtelsesplan har ført til at den sterkeste vegetasjonen vinner og gradvis endrer vegetasjonsbildet. Like fullt preger flere store, gamle trær parken i dag – selv om ikke alle har stått der siden parken ble anlagt eller de står i samme kontekst. To gullregn er bevart ved gårdsplassen og muligens er hagtornrekken fra da parken ble anlagt.

VEDLEGG

NR	ART	STAMMEOMKRETS (cirka, oppgitt i meter)
1	Gullregn, <i>Laburnum alpinum</i>	
2	Gullregn, <i>Laburnum alpinum</i>	
3	Lind, <i>Tilia cordata</i>	2.90
4	Bøk, <i>Fagus sylvatica</i>	1.90
5	Bøk, <i>Fagus sylvatica</i>	3.00
6	Bøk, <i>Fagus sylvatica</i>	4.45
7	Bøk, <i>Fagus sylvatica</i>	2.00
8	Bøk, <i>Fagus sylvatica</i>	2.40
9	Bøk, <i>Fagus sylvatica</i>	2.00
10	Lind, <i>Tilia cordata</i>	1.65
11	Lind, <i>Tilia cordata</i>	2.30
12	Svartor, <i>Alnus incana</i>	2.15
13	Ask, <i>Fraxinus excelsior</i>	2.40
14	Ask, <i>Fraxinus excelsior</i>	2.10
15	Ask, <i>Fraxinus excelsior</i>	2.10
16	Ask, <i>Fraxinus excelsior</i>	2.70
17	Hagtorn, <i>Crataegus monogyna</i> - hekk	
18	Ask, <i>Fraxinus excelsior</i>	2.50
19	Ask, <i>Fraxinus excelsior</i>	2.10
20	Ask, <i>Fraxinus excelsior</i>	2.00
21	Eik, <i>Quercus robur</i>	2.20
22	Lind, <i>Tilia cordata</i>	3.10
23	Bøk, <i>Fagus sylvatica</i>	1.30
24	Bøk, <i>Fagus sylvatica</i>	1.30
25	Bøk, <i>Fagus sylvatica</i>	1.40
26	Bøk, <i>Fagus sylvatica</i>	1.65
27	Lind, <i>Tilia cordata</i>	2.80
28	Lind, <i>Tilia cordata</i>	2.60
29	Lind, <i>Tilia cordata</i>	2.70
30	Ask, <i>Fraxinus excelsior</i>	2.90

NR	ART	STAMMEOMKRETS (cirka, oppgitt i meter)
31	Lind, <i>Tilia cordata</i>	1.90
32	Lind, <i>Tilia cordata</i>	2.10
33	Lind, <i>Tilia cordata</i>	2.40
34	Ask, <i>Fraxinus excelsior</i>	1.90
35	Ask, <i>Fraxinus excelsior</i>	2.60
36	Eik, <i>Quercus robur</i> - trekke	2.50 (gjennomsnitt)
37	Lind, <i>Tilia cordata</i> – allè	1.70 (gjennomsnitt)